УДК 347.275:343.102

Д. В. Мальцев, аспірант

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра адміністративного та підприємницького права,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

РОЗШУК БОРЖНИКІВ ТА ЇХ МАЙНА

У статті розглянуто сучасну практику розшуку боржників та їх майна в Україні; подається порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації у цій сфері; пропонується перейняти, з урахуванням специфіки законодавсва України, досвід виконавчого провадження Російської Федерації.

Ключові слова: державна виконавча слижба, виконавче провадження, державний виконавець, розшук боржника, розшук майна боржника.

Із прийняттям Закону України від 19 жовтня 2000 р. “Про внесення змін до деяких виконавчих актів України у зв’язку з прийняттям законів України “Про виконавче провадження” було фактично завершено формування нового механізму виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до законодавства підлягають примусовому виконанню в разі невиконання їх у добровільному порядку. Але, як показує практика органів державної виконавчої служби, в законодавстві існує дуже багато прогалин та неточностей, які не сприяють у цілому підвищенню якості практичної работи. Такі недоліки є і у сфері діяльності органів виконавчої державної служби, що пов’язана з розшуком боржників та їх майна. Для того, щоб зрозуміти, в чому полягають ці недоліки та прогалини, проаналізуємо чинне законодавство України в порівнянні з законодавством Російської Федерації у даній сфері.

Згідно зі статтею 42 Закону України “Про виконавче провадження” від 21. 04. 1999 р., розшук — це дії, які застосовуються державною виконавчою службою (далі ДВС) при відсутності в ході виконавчого провадження відомостей про місце проживання (знаходження) боржника, його майна, а також дитини.

За чинним законодавством державний виконавець: по-перше, звертається до суду з поданням про оголошення розшуку або виносить постанову про розшук майна, яка затверджується начальником відповідного відділу ДВС; по-друге, розшук оголошується за місцем виконання рішення або за останнім відомим місцем проживання (знаходження) боржника (дитини) чи місцем знаходження його майна, або за місцем проживання (знаходження) стягувача. Але не за всіма категоріями виконавчих документів розшук проводиться обов’язково. Законом встановлено, що підставами для цього можуть бути виконавчі документи про: 1) стягнення аліментів; 2) відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодуванням здоров’ю або у зв’язку із втратою годувальника; 3) відібрання дитини.

Розшук громадянина-боржника і розшук дитини здійснюють органи внутрішніх справ згідно із спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25. 06. 2002 року № 541/6829 “Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб)”. Інструкція передбачає, що для залучення працівників органів внутрішніх справ державний виконавець

© Д. В. Мальцев, 2003

складає постанову, в якій зазначаються: назва виконавчого документа, на підставі якого здійснюється примусове виконання рішення, дата його видачі та номер; назва органу, який видав виконавчий документ; резолютивна частина рішення; підстави для залучення працівників органів внутрішніх справ та їх кількість, необхідна для проведення виконавчих дій; час та місце проведення виконавчих дій. Постанова не пізніше, ніж за три дні до запланованого часу проведення виконавчих дій, надсилається начальнику відповідного органу внутрішніх справ. Начальник органу внутрішніх справ, залежно від місця проведення виконавчих дій та характеру примусових заходів виконання рішення, видає розпорядження про направлення необхідної кількості працівників міліції для забезпечення охорони громадського порядку при проведенні виконавчих дій державним виконавцем. Про одержання постанови та прийняте рішення начальник органу внутрішніх справ письмово повідомляє державного виконавця не пізніше наступного дня після отримання постанови.

Якщо при проведенні розшуку будуть знайдені громадянин-боржник або дитина, то про їх місце знаходження органи внутрішніх справ у триденний термін з моменту виявлення повинні повідомити ініціатора розшуку.

Розшук боржника — юридичної особи, а також майна боржника здійснює державна виконавча служба шляхом запитів до відповідних органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на території України, які у встановлений строк повинні надати безкоштовно документи або їх копії, необхідні для здійснення провадження (ст. 6 З.У."Про виконавче провадження"). Звернення для отримання інформації про наявність у боржника майна або майнових прав направляється: 1) до податкові адміністрації за місцем проживання боржника; 2) до державних нотаріальних контор та приватних нотаріусів; 3) у бюро технічної інвентарризації; 4) до відділів органів Державної автомобільної інспекції, що реєструють транспортні засоби; 5) в банки України; 6) в підприємства, де працює боржник; 7) до відділів районних державних адміністрацій, які реєструють господарські товариства тощо.

Досить суттєвим для якісного виконання покладених на державного виконавця обов'язків є його право входити до приміщень і сховищ, що належать боржникам або зайняті ними, проводити огляд зазначених приміщень і сховищ, при необхідності — примусово відкривати їх в установленому порядку, опечатувати ці приміщення і сховища (ст. 5 Закону України "Про виконавче провадження").

У російському законодавстві підстави, стадії та порядок виконавчого провадження регулюється Законом Російської Федерації "Об исполнительном производстве" № 119-ФЗ від 21. 07. 1997 року. Аналізуючи положення цього закону, можна відмітити, що тут процедурні моменти виконавчого провадження більш детально регламентовані порівняно з законодовством України і, навіть процедури передбачаються спеціальні посадові особи. Наприклад, передбачаються повноваження судових приставів-виконавців і судових приставів з розшуку боржников та їх майна.

У серпні 1999 року в стуктурі служби судових приставів-виконавців Управління Міністерства Юстиції Російської Федерації у Орловської області був створений загін судових приставів з розшуку боржників, їх майна та взаємодії з правоохоронними органами. Спочатку до складу цього підрозділу входили два працівника, але вже у грудні 2000 року загін було реарганізовано в Міжрайонний підрозділ судових приставів з розшуку (далі МПСП з розшуку), чисельність якого збільшилася до 4-х а потім і до 5-ти працівників.

Зважаючи на специфіку роботи вищезазначених підрозділів, підбір кадрів на посаду судових приставів з розшуку боржників здійснюється з числа громадян, які мають вищу юридичну освіту й досвід роботи в оперативних підрозділах правоохаронних органів не менш як три роки.

Спочатку, у зв'язку з відсутністю нормативно-правової бази, працівники пошукового підрозділу надавали допомогу судовим приставам-виконавцям у проведенні пошукових заходів та вилученні готівки організацій-боржників з порушеним виконавчим провадженням.

Зараз МПСП по розшуку проводить діяльність у межах пошукових проваджень у 4-х напрямках: 1) пошук боржника-громадянина; 2) пошук боржника-організації; 3) пошук майна боржника-громадянина; 4) пошук майна боржника-організації. Згідно з Положенням про міжрайонні підрозділи з пошуку служби судових приставів Управління Міністерства Юстиції Російської Федерації в Орловській області основними завданнями, що стоять перед цими підрозділами, є:

1. організація пошуку боржників-організацій, майна боржників-організацій, боржників-громадян та майна боржників-громадян;

2. організація взаємодії та координації діяльності підрозділов служби судових приставів з питань пошукової роботи;

3. взаємодія з правоохоронними, податковими, митними та іншими державними органами з питань пошуку фізичних осіб, юридичних осіб та їх майна;

4. аналіз і облік результатів діяльності підрозділу, контроль за виконанням запланованих заходів.

За час діяльності МПСП з розшуку було порушено 92 пошукових провадження (закінчено 47 пошукових проваджень) з них:

— 34 з розшуку майна боржників (автртранспорту) (закінчено 21);

— 55 з розшуку боржників (фізичних осіб) (закінчено 24);

— 3 по розшуку майна боржників (юридичних осіб) (закічено 2).

Аналіз норм законодавства і практичної діяльності МПСП України та Російської Федерації дає підстави стверджувати, що обидві правові системи мають багато подібного у розв'язанні питань при здійсненні виконавчого провадження. Наприклад, до схожих проблем можна віднести:

По-перше, нерозвинуту спільну діяльність виконавчої служби з органами внутрішніх справ; митницею; податковою адміністрацією; нотаріальними конторами; з бюро технічної інветаризації; ДАІ; банками; та іншими установами. Головна проблема полягає в відсутності "єдиного електронного з'вязку", який би значно покращив обмін інформацією серед установ. Необхідно зазначити, що в Україні вже є певні кроки до прогресу в цій сфері. Так, наказом Міністерства юстиції України "Про створення, впровадження, технічний супровод та експлуатацію автаматизованої системи Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень" від 25. 06. 2002 року № 475/7 було створено інформаційний центр ТОВ "Глобал Юкрейн".

По-друге, анулювання інституту прописки призводить до ускладнення і розмивання такого поняття як "місце проживання". Так, в ст. 20 Закону України "Про виконавче провадження" закріплено, що якщо у процесі виконавчого провадження змінилося місце провадження чи місцезнаходження боржника, місце його роботи, або з'ясувалося, що майно боржника, на яке можна звернути стягнення, відсутнє чи його недостатньо, державний виконавець негайно складає про це акт і не пізніше наступного дня надсилає виконавчий документ з копією цього акта по територіальності. Це стає перепоною для закінчення виконавчого провадження згідно п. 6 ст. 34; п. 6 ст. 35; п. 9 ст. 37 Закону України "Про виконавче провадження".

По-третє, однією з головних проблем є недостатнє фінансування виконавчих дій з боку держави.

Розв'язання цих питань дасть змогу дійсно підвищити якість роботи органів державної виконавчої служби, а, разом з тим, і захистити майнові права громадян та організацій.

Д. В. Мальцев

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра административного и предпринимательского права,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

РОЗЫСК ДОЛЖНИКОВ И ИХ ИМУЩЕСТВА

РЕЗЮМЕ

В статье предлагается перенять некоторый положительный опыт Российской Федерации в осуществлении исполнительного производства, особенно в части розыска должников и их имущества.

Ключевые слова: государственная исполнительная служба, исполнительное производство, государственный исполнитель, розыск должника, розыск имущества должника.